ember gondolatvilágát. A kötet címadó novellájának külön érdekessége, hogy főhőse magyar fiatalember, akinek félszegségét fokozza az iskola szlovák nyelvű környezete. Számára a beilleszkedés a szlovákká válást is jelenti — ezt a folyamatot nemzetiségi írónak is becsületére váló pontossággal ábrázolja Chudoba. Az első szerelem keserédes gyötrelmeinek és fölszabadító boldogságának krónikása Ján Papp *Izzó szén* (Žeravý uhlík) című elbeszélés kötetében. Hősei általában néhány év távlatából emlékeznek vissza a nagy föllángolásokra, így önmagukat és egykori érzelmeiket is kellő iróniával tudják szemlélni. Kevés szóval, a novellaírás eszközeit biztos kézzel használva festi az író a magatartás, a cselekedetek pszichológiai hátterét. Chudoba és Papp írásai között találunk kevésbé sikerülteket is, az emberi kapcsolatok iránti finom érzékenységük, mesterségbeli tudásuk azonban bizonyára képesíti őket a továbblépésre — eddigi teljesítményük alapján is érdemes figyelni rájuk, a jelenlegi szlovák próza térképét már nem lehet megrajzolni nélkülük.

KISS GY. CSABA

LENGYELORSZÁG

A legjobb lengyel irodalmi havilap

Ha színvonal szerint rangsorolnánk a Lengyelországban megjelenő irodalmi havilapokat, nem lenne meglepő az *ODRA* igen „előkelő" helye. A wrocławi folyóirat szerkesztő bizottságának munkájában a főszerkesztő Zbigniew *Kubikowski* mellett olyan kiváló irodalmárok vesznek részt, mint az író-költő Urszula *Koziol*, a prózaíró Andrzej *Szczypiorski*, a költő-esszéista Tymoteusz *Karpowicz*. A lap munkatársai között találjuk a Tiszatáj olvasói által is jól ismert Tadeusz *Różewicz*et, Tadeusz *Nowak*ot, Jerzy *Ficowskit*, a lengyel avantgarde nagy „öregjét", Tadeusz *Peipert*, az író-szociológus Jerzy *Lovellt*, a tanulmányairól, kritikáiról ismert Ludwik *Flaszent*. A nevek jelzik, hogy az *ODRA* a Szilézián túli írók munkásságára is támaszkodik: — országos lap.

Ez évi 1. száma *Co to jest „Teatr Otwarty"*? (Mi az a „Nyílt Színház"?) címmel közli a Nyílt Színház — Wrocławban megrendezésre került — IV. Nemzetközi Fesztiválja néhány résztvevőjének szerkesztőségi vitáját. A meghívottaknak a következő kérdésekre kellett választ adniuk: „Mi a véleményük a »nyílt« színháznak a fesztivál szervezői által javasolt meghatározásáról? Maguk milyen művészi reményeket fűznek ehhez a meghatározáshoz? A »nyílt« színházat tartják-e ma egyetlen megoldásnak? Saját hazájuk mai színházával kapcsolatban mi lelkesíti és mi szomorítja el őket legjobban?" Az angol, brazil és portugál meghívott mellett a Szegedi Egyetemi Színpad két küldötte — Paál István és Solténzki Tibor — kapcsolódott be a beszélgetésbe. A vita Solténzki szavaival zárul: „Számunkra a kommersz színház minden fajtája halott. Ez természetes. Az általam észlelt veszély a nyílt színház nem kiérlelt formai túlfeszítettségének és imitációinak lehetőségével kapcsolatos. Elfogadunk minden színházat, amely tisztességes, önmagához hű. Az a fontos, hogy az ember ember maradjon."

Różewicz *Margines, ale* (Széljegyzet, de...) fejlécű állandó rovatában a sci-fi írókról és irodalomról fejti ki — nem éppen hízelgő véleményét. Ürügyül az szolgál, hogy meghívottja volt a sci-fi írók poznani nemzetközi konferenciájának.

„Az SF-íróktól másféle gondolkodásmódot, más nyelvet... sőt másfajta életmódot is vártam volna el. (...) Eközben fantázia nélkül és a képzelettől megfosztva beszéltek összevissza, mint valami költőfesztiválon."

„Véleményem szerint a lengyel tudományos-fantasztikus irodalomban túlnyomórészt a felületes jelenségek az uralkodók, amelyek mintegy az élet »felszínén« zajlanak. A »Benső« azonban érintetlen marad. Változnak tehát a közlekedési eszközök, a ruhák, az ételek, de a »pszichikum« a régi marad... meg a szókincs is."

„Hagyományos tudományos-fantasztikus irodalmat művelnek. Ez pedig abszurdum! Olyan helyzetek teremtődnek, hogy a pasas a kozmikus járműben úgy viselkedik, mint egy Trabant-tulajdonos, vagy még inkább, mint egy kocsis vagy fiákeres. A bolygóközi állomások leányai pedig élénken emlékeztetnek az osztályon felüli szállodák bárjainak »cicusaira«, mégha az Alfa, Béta, Gamma vagy Delta tudományos-fantasztikus nevekre is hallgatnak..."

Różewicz egyetlen sci-fi íróról szól elismerőleg — Jules Vernéről, aki „a háborúk és kataklizmák ellenére is" még „hitt az emberi méltóságban és a tudomány méltóságában, látomásai, regényei ezért annyira biztatóak, optimisták és hosszú életűek."

A lap februári számának hasábjain *Budowniczy Peiper* (Az építő Peiper) címmel Adam *Zagajewski* tanulmányát olvashatjuk a két háború közötti lengyel avantgarde irodalom „egyik legreprezentatívabb képviselőjének" művészi teljesítményéről.

Az avantgarde alkotók közül Zagajewski Peiper munkásságát értékeli legtöbbre. Azon kevesek közé tartozik, aki határozott művészi programot tudott adni, melynek ma is vannak „használható" elemei, „bár a mai költészetnek más az összefüggése, a mi jelenünknek más a jellege, a mai irodalomnak másfajta heroizmusra van szüksége; olvasói segítséget várnak tőle, hogy a világban könnyebben eligazodhassanak. Egyszerű emberi nyelven kell beszélnie a mai költészetnek. (...) Vannak idők, amikor az őszinteség válik a költészet mesterségévé."

A tanulmány mellett olvashatjuk Peiper új regényének első fejezetét is, amelynek további részeit folytatólagosan közlik a következő számok. A *Pierwsze trzy miesiące* (Az első három hónap) című önéletrajzi regény hallatlanul izgalmas — nem hagyományos értelemben vett „peiperi" — írásnak ígérkezik. Hogy miről szól? Erre a kérdésre már az előszóban megadja a választ maga az író:

„Ez az első három hónap természetesen 1939 szeptembere, októbere, novembere. Ezek a német—lengyel háború és egyúttal a második világháború első hónapjai.

Az események, amelyeknek ez idő tájt szemtanúja lehettem, nem gigantikus méretű események. Elbeszélésemben nincs szó embertömegek harcáról, milliós hadseregekről, ezernyi bombázókból álló repülőrajokról, nagyvárosokat emésztő tüzekről, patakzó vérről, nincs szó hadseregek hulláival borított csatamezőkről. Az események, melyeket közzéteszek, más jellegűek. Mert nekem éppen ilyen eseményeket adatott meg látni.

A tárgy három hónapra történő szűkítése, személyes sorsom alakulásának következménye; a háború kitörése után három hónappal elkerültem a németek által megszállt területekről.

A tárgy ilyetén szűkítésének is megvannak az előnyös oldalai. Felfedi azokat a jelenségeket, amelyeket a későbbi időszak elnyom, amelyek elmosódnak vagy elmerülnek az emlékezetben. A háború első hónapja feloldódik a háborús esztendőkben. A jelenségek, még a rövid ideig tartók rögzítése is, mindemellett hasznos lehet.

A hadakozó Németország jellemzése szempontjából, könyvem egy szilánknyi adalék. A hitleristák egyelőre mások, mint később lesznek. De érdemes látni ilyeneknek is, érdemes látni őket akkor, amikor még nem hullott le róluk minden álarc. Nem szabad a kezükre játszani azzal, hogy csupán fedetlen arccal ábrázoljuk őket.

A tisztességes német tisztességét is feljegyzem. Ez a rövid életű jelenség is hadd legyen megörökítve. Ahogyan a tisztességes német fokozatosan behódol a hitlerizmus féktelenségeinek, az a háború drámáinak egyik legjellemzőbbike. Drámaiság fakadt

azokból a káros illúziókból is, amelyet a meghódított ország lakosságában a támadók átmeneti tisztessége keltett.

Lengyelországban, mint a német támadásnak áldozatul esett első országban, a legyőzött országban alkalmazott hitlerista módszerek *első* korszakát figyelhetjük meg. E módszerek később azután megváltoznak, de ebben az időszakban is tetten kell őket érni.

Ha feltétlen valamilyen irodalmi műfajba akarjuk sorolni ezt a könyvet, akkor alighanem emlékiratnak felel meg leginkább.

Egy vándor emlékirata lenne, aki a viharban leült a fa alá, hallotta a mennydörgést a feje fölött, de a levegő valamiféle kegyes lökése félredobta, megmenekült és a futóhomokban elkezdett írni."

A lengyel irodalom legnagyobb élő alakja, Jarosław *Iwaszkiewicz,* nyolcvan esztendeje született. A *Máter Johanna és más elbeszélések* című, tavaly megjelent kötete által Magyarországon is ismert kitűnő író születésnapját és írói munkásságának hatvanadik évfordulóját az egész lengyel társadalom megünnepelte. Az *ODRA* márciusi számában olvashatjuk Andrzej *Cieński* méltatását: *Iwaszkiewicz naszej świadomości* (Tudatunk Iwaszkiewicze). Cieński bevezetőjében Robert *Escarpit La revolution du livre* című munkájából idéz: „...nagyon kevés könyv él sokáig. Száz kiadott könyv közül egy év elmúltával már csak alig tízet tudnánk eladni, húsz év múltán tízszer kevesebbet." Iwaszkiewiczre, aki alkotó évtizedei során több mint száz könyvet írt, fordított vagy szerkesztett, ez a megállapítás nem áll. „...Iwaszkiewicz alkotásai nagyon mélyen belegyökeresedtek a társadalmi tudatba. Nem csak elismert író — ismert író is."

„Itt a történelemre való tökéletes alkotói ráérzés a fontos: a tudat, amely elválasztja az átmeneti, divatos jelenségeket attól, aminek hosszabb távú értelme van. Másként mondva, Iwaszkiewicz a jelenkort ábrázolja, de távol áll tőle a leírások felületes aktualizálása" — foglalja össze Iwaszkiewicz munkásságának lényegét Andrzej Cieński.

1974. március 13-án az ELTE Világirodalmi Tanszékén működő MTA Keleteurópai Kutatócsoport és az MTA Irodalomtudományi Intézete XVIII. századi Osztálya szervezésében megalakult a hazai Polonisták Társasága. Célja a lengyel irodalommal, történelemmel, nyelvészettel, nyelvoktatással foglalkozó „polonisták" munkájának összefogása, felmérése, támogatása. Az alakuló ülésen *Hopp* Lajos, az ITI munkatársa számolt be az elmúlt évtized lengyel—magyar irodalmi kapcsolattörténeti eredményeiről. A mintegy negyven meghívott *Kovács* Endre történészt, irodalomtörténészt választotta meg a Társaság elnökének, *Sípos* István egyetemi tanárt társelnökének, *Kiss Gy.* Csabát titkárának. A Társaságnak eredményes munkát kívánunk.

KOVÁCS ISTVÁN

SZOVJETUNIÓ

A kritikáról és a dagesztáni költészetről

A kritikai sablonokkal vitázik F. Csapcsajev a Lityeraturnaja Gazeta 15. számában.

A Voproszi Lityeraturi 1974. második számában közölte G. Brovman tanulmányát a korszerű kritika lehetőségeiről és feladatairól. Cikkének nagy részében a tehetségről és elkötelezettségről, a kritika irányító feladatáról és felelősségéről ír. Sajnos, helyes elképzeléseit rossz példára alkalmazva, Vaszilij Belovnak a Nas